"هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی لە ڕۆژگاری جەنگ دا"

مەحمود نەجمەدین:

لەپاش **انطباعێکان** و لەسەدەی بیستدا هونەر ڕێچکەی لا ئاساییکردنەوەی شکاند و چووە سەردەمێکی تازەوە. سەردەمی هونەری مۆدێرن لەسەدەی بیستدا کە سەدەی جەنگ و کاولکارییە. زۆرترین ڕێبازی هونەری و ئەدەبی و فیکری دروستبووە. بە تایبەت ئەڵمانیا، سەرباری هەموو جەنگ و ماڵوێرانی و کاولکارییە، ئەڵمانیا لەسەدەی بیستدا سەرچاوەی چالاکی و جووڵەی هونەری و ئەدەبی و فەلسەفی بووە.

ڕێبازی تەعبیری ئەڵمانی لە ساڵی (1911) لەسەر دەستی ماکس بیکمان دروست بوو. پاشان هونەرمەندانی کۆمەڵەی پرد و کۆمەڵەی سورای شین چوونە ناو ڕێبازی تەعیبری و بەو شێوازە و بەو فیکرەیە کاریان دەکرد. هونەرمەندە گەنجەکانی تەعیبری ئەڵمانی سوودیان لە فیکری فریدریك نیچە و دۆستیۆیڤسکی و والت وایتمان دەبینی. هونەرمەندانی تەعیبری ئەڵمانی چالاکی و نمایشی هونەری خۆیان لە دریسدن و بەرلین و میونیخ و هامبۆرگ و فرانکفۆرت و لایبزگ و هانۆڤەر و کۆبنهاگن...هتد، ئەنجامدەدا. تەعبیرییەکانی ئەڵمانیا تەمسیلی ڕوحی سەردەمەکەی خۆیان دەکرد. کارەکانیان گوزارشت بوو لە جەنگ و ماڵوێرانی و نەخۆشی.. گیروگرفتەکانی ئەو سەردەمەی ئەڵمانیا کە بەدەست جەنگ و ماڵوێرانی و دەسەڵاتی نازی و هیتلەری دیکتاتۆرەوە دەیانناڵاند. دەسەڵاتی هیتلەر و ڕێکخراوی نازی و جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم و شۆڕشی ئیشتراکی هەموو ئەمانە زیانیان هەبوو بۆ هونەر و ئەدەب و فیکری ئەڵمانی زۆرێك لە هونەرمەندان بەهۆی زوڵم و زۆری نازییەکانەوە ئەڵمانیایان بەجێ هێشت و ڕوویان لە ئەمریکا کرد. نەك هونەرمەندان بگرە فەیلەسووف و ئەدیبەکانیش تووشی هەمان گرفت بوون و لە دەسەڵاتی شۆڤێنی و توندوتیژی نازی هەڵهاتن سەرباری هەموو ئەو زوڵم و زۆر و کاولکارییە هونەری تەعبیری ئەڵمانی بەردەوام لە گەشەسەندندا بوو. زۆرێك لە هونەرمەندان بەشداری جەنگی جیهانیيان کردبوو. وەك سەربازی خۆبەخش. برێك لە هونەرمەندان بوون بە قوربانی جەنگ و کوژران و برێکی تر لە هونەرمەندان لەلایەن نازییەکانەوە دەست بەسەر تابلۆکانیاندا گیرا. سەرباری ئەمانەش سەردەمی هونەری تەعبیری سەردەمی تەکنەلۆژیا و پێشکەوتنی پیشەسازی بوو.

گەرچی دەست جەنگ و ماڵوێرانی و ئازاردانی هونەرمەندان خەسارەیەکی گەورە بوو لە هونەری ئەڵمانی، بەڵام هونەری تەعبیری بەردەوام لە گەشەسەندندا بوو و بەرەو پێشەوە و بەرەو تازەگەری دەڕۆیشت. سەدەی بیست سەدەی زێرینی ئەڵمانییە. لەبواری فیکری و هونەر و پیشەسازیدا نازییەکان دەیانوویست هونەر و ئەدەب و فەلسەفە لە خزمەتی ئایدۆلۆژیای نازیزیمدا بێت. بەرهەمی هونەرمەندانی ئەڵمانی لەسەدەی بیستدا کاریگەری جەنگی لەسەر بوو. تابلۆکانی ئەو سەردەمە بریتیبوون لە وێنەی کەسایەتی "پۆرترێت" و هەڵکۆڵین لەسەر دار و گرافیك و وێنەی سروشت و وێنەی گوند و گوزارشت لە ژیانی جوتیار و هەژاران و وێنەی مەیخانە و شوێنی ئاهەنگ گێڕان. تابلۆی سەدەی بیست گوزارشت بوون لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی.

ڕێبازی تەعبیری ئەڵمانی بە کاریگەری گۆگان و ڤانکوخ دروست بوو. تەعبیری وەك هەریەکێ لە ڕێبازەکانی هونەری سەدەی بیست لەپاش شۆڕشی ئنگباعێکانەوە دروست بوون و کاریگەری ئەو ڕێبازەیان لەسەربوو کە بەشۆڕشی تازەگەری هونەری شێوەکاری ناو دەبرێ و هونەری تەعبیری ئەڵمانی کاریگەری کولتووری قوگی یان لەسەربووە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانییاندەدا بە هەستەکانی بینین و هەڵچوونی ناوەکی، گوزارشتی ڕوحی و ڕووداوە تراژیدییەکانی ئەو سەردەمەی ئەڵمانیا و سوود وەرگرتن لە فیکر و فەلسەفەی ئەو سەردەمە و ئازادی لە فۆرم و بەکارهێنانی ڕەنگ لە مانادا و لە تێکشکانی شێوەکان بۆ گەڕانەوەی ڕەچەڵەکی فۆرم. تەعبیر بەیەکێ لە ڕێبازە گرنگ و دیاردەکانی سەدەی بیست دادەنرێ و لە جیهاندا بڵاوبووەوە و هونەرمەندانی جیهان و بەتایبەت ئەوروپا. گرنگی زۆریان بە ڕێبازی تەعبیریدا. لە نەرویج مونخ و لە بەلجیکا جیمس ئەنسوری و لە نەمسا کوکوشکا و لە سویسرا پۆل کلی و لە ڕوسیا کاندنسکی لە ئەڵمانیا فرانزمارك و جورج جروس و ماکس بیسکمان لە ئەڵمانیا و ....هتد.

من لێرەدا باسی کۆمەڵێك لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی دەکەم. یەکێ لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی ئیرنست بارلاخ ی پەیکەرسازە. بارلاخ پەیکەرساز و شانۆنووسی بەناوبانگ. لە ساڵی 1870 لە شاری ڤیدڵ کە لە هامبۆرگەوە نزیکە لە دایکبووە. لە تەمەنێکی کەمدا زۆر زوو دەستی بە کاری پەیکەرسازی کردووە لە ساڵانی 1888-1891 لە خوێندنگەی هونەری پیشەیی لە هامبۆرگ هونەری خوێندووە و پاشان لە ساڵانی 1891-1895 ئەکادیمییەی لە دریسدن تەواو کردووە و لەوێشەوە چووەتە پاریس و لە ئەکادیمیەی جولیان هونەری خوێندووە و دوایی گەڕاوەتەوە بۆ ئەڵمانیا و کاتەکانی بۆ کارکردن لە نێوان بەرلین و ڤیدڵ و هامبۆرگ تەرخانکردووە. ئەم ماندوو بوونە لە پێناوی کاری جیدی و باشدا کە بەرهەمەکەی کۆمەڵێ

کاری هونەری باشبوو لەگەڵ ئەوەشدا کاری هونەری بازرگانی دەکرد و کاری هەڵکۆڵین لەسەر برونز و دروستکردنی کێلی گۆڕ و کاری سیرامیك لە ساڵی (1906) سەفەری باشووری ڕوسیای کردووە لەوێ چەند کارێکی کرد. لە ساڵی (1910) بە یەك جاری لە گوسترا و باکووری ئەڵمانیا نیشتەجێبوو و لە کۆتایی ساڵانی بیستی سەدەی بیستەم کۆمەڵێك کاری جیداری (ڕیلیف) کرد کە گوزارشت بوون لە جەنگی جیهانی دووەم و لە ساڵی 1938 کۆچی دواییکرد. کارەکانی بارلاخ گرنگی بە گوزارشتی ناوەڕۆك و ڕووکەشی دەدا لە وێنەی مرۆڤەکان. کارەکانی بارلاخ ململانێی ڕوح و جەستەبوو بەشێوازی گرافیك کاری کردووە و لەسەردار وێنەی هەڵکۆڵیوە.

ماکس بیکمان لە ساڵی 1884 لە لایبزگ لە دایکبووە لە ساڵانی 1900-1903 پەیوەندی بە ئەکادیمیەی ڤایمارەوە کردووە بۆ خوێندنی هونەر و پاشان چووەتە بەرلین. بیکمان کاریگەری مامۆستایانی سەردەمی نەهزەی لەسەر بووە، لەوانە بیر و دیلا فرنسیکا و لوکاسینوریللی. پاش خزمەتکردنی لە یەکەیەکی پزیشکی سەربازی لە ساڵی 1914 تووشی نەخۆشییەکی عەقڵی بوو هەر لەبەرئەوە بوو لە خزمەتی سەربازی تەسریحکراو پاشان لە فرانکفۆرت نیشتەجێبوو. دەرئەنجامی جەنگ بەرهەمی بیکمان کۆمەڵێك هێڵکاری بوو. کە لە ناوەڕۆکدا گوزارشت بوو لە کاری ڕۆمانسی. بیکمان کاریگەری جەنگی لەسەر بوو. کارەکانی گوزارشت بوون لە ڕۆژگاری جەنگ و کاولکاری. لە پاش ئەوەی نازییەکان دەسەڵاتیان گرتە دەست، بیکمان لە کارەکەی دەرکرا، کە لە یەکێ لە پەیمانگەکانی هونەری فرانکفۆرت بوو و پاشان چووە بەرلین بۆ کارکردن لە ساڵی 1937 هەفتەیەك بەر لە کردنەوەی پیشانگەکەی بەیەك جاری ئەڵمانیا بەجێ دەهێڵێ لە ساڵی 1947 لە زانکۆی واشنتۆن لە سانت لویس دەعوەتنامەی بۆ دێت، بۆ وانە وتنەوە. پاشان دوو ساڵ سەفەر دەکات بۆ نیویۆرك لە ساڵی 1950 لە نیویۆرك بە جەڵدەی دڵ دەمرێ. بیکمان لە کارەکانیدا ئاسەواری جەنگ دەبنرێ و لە کارەکانیدا هەست بە ژانی جەنگ و ماڵوێرانی و فەسادی و نەخۆشی و پاشماوەی جەنگ.

هاینریش کامپیندونك

یەکێکی ترە لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی لە ساڵی 1889 لە کریفیلد کە بەشاری پیشەسازی حەریر ناسراوە لە خێزانێکی بازرگانی کوتاڵ لە دایکبووە. سەرەتا حەزی لە کاری پیشەسازی کوتاڵ بووە. کاری دیزاینی کوتاڵی کردووە و لە پیشەسازی کوتاڵدا، لە پەیمانگەی هونەری کریفیلد لە ساڵی 1905-1909 وانەی خوێندووە. و دوایی لە پیشەسازی کوتاڵەوە لەڕێگای هوڵەندی جوهان پورن بریکرەوە چووەتە ناو هونەری شێوەکاری و بە شێوازی تەعبیری کاریکردووە. لە ساڵی 1911 بۆ یەکەم جار بەشداری پیشانگەیەکی کردووە لەگەڵ کۆمەڵەی (سواری شیندا) لە میونیچ و هەر پەیوەندی کۆمەڵەی (سواری شین) کاریگەری قووڵی لەسەر دروست کرد لە ساڵی 1916 پاش تەواوکردنی خزمەتی سەربازی لە سیشابت لەسەر دەریای ستارنبرگ نیشتەجێبوو. کامپیندونك بەکاری زەخرەفی ناسراو گرنگی بە شێوازی زەخرەفی و هونەری میللی باڤاری دەدا. ئەمەش بەهۆی ساڵانی ژیانی لە گونددا. لە ساڵی 1920 ژیانی گوندی بەجێهێشت و سەفەری ئەڵمانیای کرد. لەوێ چەند کارێکی جیداری کردو پاشان گەڕایەوە ئەڵمانیا و لە خوێندنگەیەکی هونەری دەستی پیشەیی دامەزراند، لە ئیسن . ساڵی 1922 سەرەتایی سەردەمێکی بەرهەمدار بوو بۆ کامپیدونك لە ساڵی 1923 بۆ خوێندن دەچێتە خوێندنگەی هونەری پیشەیی لە کریفیلد، لە ساڵی 1926 تا کاتی دەرکردنی، پێش حوکمی نازی لەوێ نیشتەجێبووە. لە ساڵی 1933 چووەتە ئەکادیمیەی هونەرە جوانەکانی لە دوسلدورف و پاشان چووەتە بەلجیکا لە ساڵی 1934. پاشان لەوێووە چووەتە ئەمستەدام، لە ئەکادیمیەی هونەرەجوانەکان بە ئەندام دامەزراوە. لەوێ لەسەر کوتاڵ وێنەی کێشاوە و دیزاینی شانۆی کردووە. وێنەی لەسەر شوشە کردووە لە ساڵی 1957 لە ئەمستردام مردووە.

یەکێکی تر لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی لوڤیس کورینسە. لە ساڵی 1858 لە شاری تابیو لە دایکبووە. سەرەتای کاری هونەری لە ئەکایدمیەی کونگربرگ بووە. لە ساڵی 1887 لە ئەکادیمیەی میونیخ دەبێت بە قوتابی لودڤیك ڤون لوفتر و لەوێشەوە پەیوەندی بە ئەکادیمیەی جولیان دەکات لە پاریس، لە ساڵی 1884-1887 لەگەڵ ولیم بوگورو و تونی ڕوبرت دەخوێنێ. چوار ساڵی ژیانی ڕابردووی لە ساڵانی 1884-1888 لە کونگزبرگ وێنەی کەسایەتی (پورتریت) و سروشتی کێشاوە و بایەتی گوزارشتی کولتووری هەڵبژاردووە بۆ کارکردن و چەند پەیکەرێکی پاکیزەی پیرۆز (مریم) بە قەبارەی سروشتی دروستکردووە. بەهۆی ئەو کارەوە خەڵاتی پێبەخشرا لە هۆڵی پاریس لە ساڵی 1890 ئەو کۆمەڵە پەیکەرەی دروست کرد لە ساڵە 1945 بە هۆی جەنگەوە ڕوخێنرا لە ساڵی 1890 چووەتە میونیخ لە ساڵی 1891 پەوەندی بە بزاوتی میونیخەوە کردووە. لە ساڵی 1901بەیەکجاری لە بەرلین نیشتەجێ دەبێت و هەر لەوێ خوێندنگەیەکی تایبەتی بە وێنەی ژنان دروست دەکات. لە ساڵی 1915 بووە ئەندامی فەخری لە ئەکادیمیەی میونیخ لە ساڵی 1925 کۆچی دوایی کردووە. سەرەتایی کار کردنی بە شێوازی لائاساییکردنەوە بوو. تا لە سەدەی (19) بەدواوە شێوازی کارکردن بە ڕێبازی تەعبیری لەئەودا ئاشکرا بوو. گەرچی لە ساڵی 1911 تووشی نەخۆشی دڵ دەبێت، بەڵام لەو کاتەدا لە چواردە ساڵی کۆتایی ژیانی زۆر بەووردی و پڕوچڕی کاری دەکرد و بەرهەمی ئەو ساڵانەی (500) تابلۆ بوو بە سەدان تابلۆی ئاوی و هێڵکاری دروست کرد لەو سەردەمەدا.

یەکێکی تر لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی لیونیس فاینگرە. کوڕی موسیقییەکی بە ناوباگ و لە ڕەچەڵەکدا ئەڵمانییە. لیونیك فاینگرلە ساڵی 1871 لە دایکبووە بە یەکێ لە هونەرمەندە تەعبیرییە باشەکان ناسراوە. سەرەتا لەژێر کاریگەری باوکیدا بە مۆسیقا دەستی پێکردووە. بۆ یەکەم جار لە تەمەنی (12) ساڵیدا لە بەردەم هاندەران نمایشی مۆسیقی خۆی کردووە. لە ساڵی 1887 چووەتە ئەڵمانیا و بۆ خوێندن و پاشان لە مۆسیقاوە چووەتە ناو هونەری شێوەکارییەوە، زیاتر گرنگی بە شێوەکاری داوە. لەگەڵ ئەوەشدا بە درێژایی ژیانی دەستبەرداری مۆسیقا نەبووە. لەتەمەنی شانزە ساڵیدا بە ڕەزامەندی باوکی چووتە خوێندنگەی پیشەسی لە هامبۆرگ و پاشان پەیوەندیکردووە بە ئەکادیمیەی بروسییەوە لە شاری بەرلین. لە ساڵی 1888 کۆمەڵێ وانەی بۆ ئەکادیمیەی کلاروسی لە پاریس ئامادە دەکات و نمایشی ئیشی کاریکاتێرەکانی لە گۆڤاری بەرلین ڕەد دەکاتەوە. و بڕێك لە کارەکانی بە شێوازی تەکعیبی بوون. کارەکانی لای مارك جێگای بایەخ بوو هەر ئەمە وای لە مارك کرد کە فاینگر دەعوەت بکات بۆ بەشداری کردن لە نمایشی کۆمەڵەی (سواری شین) لە ساڵی 1913 لە بەرلین. فاینگر بە درێژایی جەنگی جیهانی یەکەم لە ئەڵمانیا ژیا لە خوێندنگای باوهاوس لە ڤایمار لە ساڵی (1919) وانەی دەوتەوە. هەر لە ڤایمار لەگەڵ کاندنسکی و پۆڵ کلی بەیەك گەیشتن. پاشان لە ساڵی 1936 سەفەری ئەمریکای کرد و لەوێ پەیوەندی کرد بە کۆلێژی میلزبکالیفورنیا لیونیل فاینرگ بە هۆی زوڵم و زۆری نازییەکانەوە ئەڵمانیای بەجێ هێشت و بۆ دواجار لە ئەمریکا نیشتەجێبوو. لە ساڵی (1947) بۆ سەرۆکی (وێنە کێشان و پەیکەر سازانی ئەمریکا) هەڵبژێردرا. لە ساڵی 1956 لە نیویورك کۆچی دوایی کرد. بڕێك لە کارەکانی بە شێوازی تەکعیبی بوو. کاریگەری تەکعیبییەکانی لەسەر بوو و سوودی لە تەکنەلۆژیا وەرگرتووە و بڕێك لە کارەکانی لە سەرفەزا بووە.

جورج گروس

هونەرمەندی تەعبیری ئەڵمانی لە ساڵی 1893 لە بەرلین لە دایکبووە. لە ساڵی 1909 پەیوەندی بە ئەکادیمیەی دریسدن کردووە تا ساڵی 1911 پاشان چووەتە خوێندنگای هونەری پیشەیی لە ساڵانی 1916-1912. لە ساڵی 1914 لە سەردەمی جەنگی جیهانی یەکەم، چووەتە ریزی سووپاوە و خزمەتی سەربازی کردووە. تا لە ساڵی 1917 بەهۆی خراپی تەندروستییەوە لە خزمەتی سەربازی دەربازی بوو. لەساڵانی 1920-1917 ئەندامێکی دیاری ڕێبازی دادابیەکان بوو. لە بەرلین لەگەڵ جون هارتفیلدب کۆمەڵێك کاری کۆلاژی دروست کرد. لە پاش دروست بوونی ئیشتراکییەتی ئەڵمانی هەڕەشەی لێ کرا، پاشان چووە لە ساڵی 1933 چووە نیویۆرك و نیشتەجێبوو، لە قوتابخانەی هونەری تایبەت وانەی گوتووەتەوە. لە ساڵی 1959 گەڕاتەوە بۆ بەرلین و هەر لە ساڵی 1959 کۆچی دوایی کرد. زۆرێك لە کارەکانی ئاوی بووە و کاریگەری جەنگی جیهانی لەسەر بووە. جورج گروس کاریگەری ڕۆمانسیەتی لە سەربووە و نیویورکی زۆر خۆش ویستووە و هەر لە منداڵیەوە عەشقی ئەمریکا بووە. و وێنەی نیویورکی کێشاوە.

ئێریش هیکل هونەرمەندێکی دیکەی تەعبیری ئەڵمانی لە ساڵی 1883 لە شاری دوبیلن لە ساکسۆنی لە دایکبووە. لە ساڵی 1901 بوو بە خوێندکار لە خوێندنگەیەکی شیمنتز لەوێ شمیدت ی ناسی و هەر لەوێ گرنگی بەکاری هونەری دا لە ساڵی 1904 پەیوەندی کرد بە پەیمانگەی تەکنەلۆژی لە دریسدن بفۆ خوێندنی تەلارسازی و ژمارەیەك کاری سروشتی بەرهەمهێنا پاشان لە شمیدن و هاوڕێکانیدا کۆمەڵەی پردیان دروست کرد. ماوەیەك کاری هیکل دیزاینی تەلارسازی بوو لە کۆمپانیایەك (شەریکە) لە دریسدن. هونەرمەند هەیکل بە ئاراستەی ڕوحانی کاری دەکرد. لە ساڵی 1912 کاری تەعبیری دەکرد و بە ڕێبازی تەعبیری وەرگرت. لە بیستەکانی سەدەی بیستدا کاری سروشتی کرد و گرنگی بە سروشت دەدا.

لە ساڵی 1911 لە گەڵ شهیدت و کیرشنر چوونتە بەرلین. بەهۆی ئەوەی لیقایەتی بەدەنی نەبووە لە خزمەتی سەربازی بودوور بووە. ساڵانی جەنگ نەخۆشکەوت لە ساڵی 1955-1949 لە ئەکادیمیەی هونەرە جوانەکانی لە کارلزرو هونەری خوێندووە. لەگەڵ کۆمەڵەی پرد دا کاری کردووە. و بەهۆی کاری دیزاینی تەلارسازییەوە پەیوەندی لەگەڵ بازرگانەکاندا هەبووە. لە ساڵی (1970) مردووە.

کارل هوفر لە ساڵی 1878 لە کارلزر لە دایکبوو، پاشان پەیوەندی کردووە بە ئەکادیمیەی شتوتگارتەوە بۆ خوێندنی هونەر. لە ساڵانی 1908-1903 لە ڕۆما ژیاوە و کۆمەڵێ کاری هونەری کردووە. لە ساڵانی 1910-1908 لە پاریس ژیاوە و کاری هونەری حەدیسی کردووە بەرهەمی ئەو دوو ساڵەی کۆمەڵێ تابلۆ بوو بە شێوازی حەدیس. لە ساڵی 1914 ماوەیەك لە فەرەنسا بۆ پشوودان دەمێنێتەوە. لە سەردەمی هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی یەکەم سێ ساڵ دەگیرێ و بەند دەکرێ. لە ساڵی 1917 لە پاش ئازاد کردنی لە بەرلین نیشتەجێ دەبێت. کارل هوفر لە کاری هونەریدا کاریگەری بیکمان و گروسی لەسەر بووە و بە یەکێ لە تەعبیرییە ناودارەکان دادەنرێ و کارەکانی بە شێوازێکی نوێ و تازەگەری دروست کردووە و سەرسام بووە بە تابلۆکانی پۆل سیزان لە ساڵی 1933 لە لایەن نازییەکانەوە لە پۆستەکەی لابراوە کە پۆستێکی فێرکاری بوو لە ئەکادیمیەی بەرلین. کارل هوفر لە ساڵی 1920 هەتا 1933 لە ئەکادیمیەی بەرلین بوو تا نازییەکان دەریان کرد. لە ساڵی 1937 لە لەمیونیخ پیشانگەی تایبەتی کردووەتەوە و پاشان چووەتەوە سەر کارەکەی لە ئەکادیمیەی بەرلین لە ساڵی 1955 کۆچی دواییکردووە.

کارل هوفر یەکێکە لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی و لە کارەکانیدا کاریگەری جەنگی جیهانی و زوڵم و زۆری لەسەر بووە. و تابلۆکانی گوزارشت

بوون له‌ حوزن و نه‌خۆشی و ماڵوێرانی و كاولكاری جه‌نگ.

ڤاسیلی كاندنسكی یه‌كێكی دیكه‌یه‌ له‌ هونه‌رمه‌ندانی ته‌عبیری. كاندسكی به‌ یه‌كێ له‌ به‌ناوبانگترین و دیارترین هونه‌رمه‌ندی ته‌عبیر داده‌نرێ. كاندسكی له‌ ساڵی 1866 له‌ دایكبووه‌. له‌ ساڵانی 1889-1895 كۆمه‌ڵێ كاری گرنگی كردووه‌. له‌ ساڵی 1889 سه‌فه‌ری ناوچه‌ی (ڤولوگدا)ی كردووه‌ و له‌وێ كه‌شفی هونه‌ری فۆلكلۆری میللی ڕوسی كردووه‌ پاشان سه‌ردانی مۆزه‌خانه‌ی هیرمیتاجی كردووه‌ له‌ سانت بترسبۆرگ. كه‌ ئێستا مۆزه‌خانه‌ی لینینگراوه‌ له‌ ساڵی 1896 داوای لێ ده‌كه‌ن له‌ زانكۆی دوریات له‌ به‌شی یاسادا، به‌ وانه‌بێژ دابمه‌زرێت، كاندنسكی ڕه‌وی ئه‌و داوایه‌ ده‌كات و پاشان ده‌چێته‌ میونیخ بۆ دراسه‌ی هونه‌ر. له‌ ساڵی 1900 كۆمه‌ڵێ وانه‌ی هونه‌ری له‌ ئه‌كادیمیه‌ی میونیخ ئاماده‌ ده‌كات و كۆمه‌ڵه‌ی ڤالانسكی هونه‌ری داده‌مه‌زرێنێ. له‌ ساڵی 1902 قوتابخانه‌ی تایبه‌تی هونه‌ری كردوه‌. تا سه‌رهه‌ڵدانی جه‌نگی جیهانی یه‌كه‌م له‌ ئه‌ڵمانیا مایه‌وه‌. له‌ ساڵی 1909 پیشانگه‌یه‌كی له‌ میونیخ كردوه‌ كاره‌كانی ئه‌و پیشانگه‌یه‌ی گوزارشت بوو له‌ ژیانی گوند و گوندنشینی كه‌ خۆی له‌و ماوه‌یه‌دا له‌ 1909 له‌ گوند ژیابوو. له‌ ساڵی 1912 كتێبه‌كانی بڵاوكردوه‌و كه‌ تایبه‌ت بوون به‌هونه‌ر و گرنگیدان به‌ ڕه‌نگ و ده‌روون و هه‌ستی هونه‌ری و ڕوحانییه‌ت. یه‌كێ له‌ كتێبه‌كانی به‌ ناوی (له‌ باره‌ی ڕوحانییه‌ت له‌ هونه‌ردا) له‌ پاش هه‌ڵگیرساندنی جه‌نگی جیهانی یه‌كه‌م كاندنسكی گه‌ڕایه‌وه‌ بۆ ڕوسیا و چه‌ند كۆمه‌ڵێك دراسه‌ی هونه‌ری كرد. له‌ ساڵی 1922 له‌ قوتابخانه‌ی باوهاوس وانه‌ی وتووه‌ته‌وه‌. له‌پاش داڕوخانی نازییه‌كان چووه‌ته‌ به‌رلین و دووجار چووه‌ته‌ پاریس و له‌ ساڵی 1944 وه‌ك هونه‌رمه‌ندێكی به‌ڕه‌چه‌ڵه‌ك ڕوسی له‌ پاریس كۆچی دواییكردووه‌.

ماكس كاوس یه‌كێكی دیكه‌ له‌ هونه‌رمه‌ندانی ئه‌ڵمانی سه‌رده‌می ڕێبازی ته‌عبیر و كاریگه‌ری كۆمه‌ڵه‌ی (پرد)ی له‌سه‌ر بووه‌. له‌ ساڵی 1891 له‌ به‌رلین له‌ دایكبووه‌. په‌یوه‌ندی به‌ خوێندنگای پیشه‌ییه‌وه‌ كردووه‌ له‌ به‌رلین له‌ ساڵانی (1908-1913) ڕاهێنانی له‌سه‌ر وێنه‌ی دیكۆر كردووه‌. تا ساڵی 1914 سه‌ردانی پاریسی كردووه‌. له‌ سه‌ره‌تای خزمه‌تی سه‌ربازی له‌ خه‌سته‌خانه‌ی بلجیكا له‌ ساڵانی 1915-1918 په‌یوه‌ندی به‌ هیكل و كیرشباومر و ئوهیربگه‌وه‌ كردووه‌. كاوس له‌ قوتابخانه‌ی هونه‌ری به‌رلین هونه‌ری خوێندووه‌ له‌ ساڵانی (1926-1938) پاشان بووه‌ته‌ مامۆستا له‌ ئه‌كادیمیه‌ی به‌رلین. له‌ ساڵی 1977 له‌ به‌رلین كۆچی دواییكردووه‌ كاوس له‌ ساڵانی 1918-1930 به‌ شێوازی ته‌جرید كاریكردووه‌ و سه‌رسام بووه‌ به‌ كاره‌كانی جان ڤیرمیر مامۆستای هونه‌ری هۆڵه‌ندی له‌سه‌ده‌ی (17)دا.

ئیرنست لودفیك كیرشنر له‌ ساڵی 1880 له‌ شاری ئزشافنبرگ له‌ دایكبووه‌. پاش كۆچكردنی خێزانه‌كه‌ی تا ساڵی 1890 له‌ شاری شمینتز نیشته‌جێبوو. هه‌ر زوو ده‌ستی به‌ هێڵكاری كرد و پاشان له‌ ساڵی 1898 چووته‌ نورمبیرگ و له‌سه‌ر داوا و حه‌زی باوكی په‌یوه‌ندی كردووه‌ به‌ په‌یمانگه‌ی ته‌كنه‌لۆژی له‌ دریسدن و ساڵی 1901 دراسه‌ی له‌سه‌ر ته‌لارسازی كرد و پاشان چووته‌ ئه‌ كادیمیه‌ی میونیخ بۆ وه‌رگرتنی وانه‌ و كاری هونه‌ری هه‌ر له‌ ساڵی 1905 دا بوو كۆمه‌ڵه‌ی پردی له‌گه‌ڵ هاوڕێكانیدا دروست كرد. له‌ ساڵی 1915 به‌هۆی خزمه‌تی سه‌ربازییه‌وه‌. تووشی داڕمانی ده‌روونی ده‌بێت و پاشان ته‌سریح ده‌بێت و ده‌چێته‌ سویسرا له‌ ساڵی 1917 ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ به‌رلین و به‌ كاره‌ساتی تورمبێل تووشی شه‌له‌ل ده‌بێت له‌ ساڵی 1918 ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ بۆ سویسرا و كاری به‌ ڕێبازی ته‌عبیری و ته‌كعیبی تركیسی كردووه‌. كاریگه‌ری له‌سه‌ر هونه‌ری ئه‌وروپی هه‌بووه‌، هونه‌ری ئه‌وروپی حه‌دیس پاش چاكبوونی باری ته‌ندروستی ده‌وری گرنگی هه‌بوو له‌ هونه‌ری ئه‌وروپی حه‌دیس. له‌ ساڵی 1925 سه‌ردانی زیوریخ ده‌كات و یه‌كه‌م پیشانگه‌ی تایبه‌تی خۆی ده‌كاته‌وه‌. له‌ ساڵی 1923 له‌ به‌رازیل هونه‌رمه‌نده‌ سورییه‌كان سوودیان له‌ ئاراسته‌ و شێوازی كاركردنی ئه‌و وه‌رگرتووه‌. له‌ ساڵی 1931 هه‌ڵبژێردرا بۆ ئه‌ندامی ئه‌كادیمیه‌ی بروسییه‌ له‌ به‌رلین. له‌ ساڵی 1933 نازییه‌كان ده‌ستیان به‌سه‌ر (639) تابلۆدا گرت له‌ ساڵی 1938 كۆچی دوایی كرد.

پول كلی یه‌كێكی یكه‌یه‌ له‌ هونه‌رمه‌ندانی ته‌عبیری ئه‌ڵمانی له‌ ساڵی 1879 له‌ شارۆچكه‌یه‌كی بچووكی سویسرا، نزیك برن له‌ دایكبووه‌. له‌ ساڵی 1898 ده‌ستی به‌كاری هونه‌ری كرد له‌ میونیخ له‌ ساڵی 1902-1912 كۆمه‌ڵێ تابلۆی به‌رهه‌م هێنا له‌ ساڵی 1912 به‌شداری پیشانگه‌یه‌كی كرد له‌گه‌ڵ كۆمه‌ڵه‌ی (پرد)و له‌ هۆڵی پاییز نمایشی كاره‌كانی كرد. پۆل كلی سه‌رسام بوو به‌ مه‌زهه‌بی (ئۆرفی)و سه‌ردانی تونسی كردووه‌ و خزمه‌تی سه‌ربازی كردووه‌ له‌ هێزی سه‌ربازی ئه‌ڵمانی له‌ ساڵی 1920 به‌حسێكی به‌ ناوی باوه‌ڕی ڕه‌ش. له‌ ساڵی 1921 په‌یوه‌ندی كرد به‌ خوێندنگای باوهاوس له‌ ڤایمار بۆ دراسه‌. ئه‌و ساڵانه‌ی له‌ باوهاوس بوو، خۆشترین ساڵانی ژیانی بوو. له‌ پاش بڵاوبوونه‌وه‌ی كتێبی یه‌كه‌می كۆمه‌ڵه‌ی دراسه‌ی له‌ باره‌ی هونه‌ری حه‌دیسه‌وه‌ وه‌ بڵاوكردنه‌وه‌ له‌ ساڵی 1924 له‌ مۆزه‌خانه‌ی جینا كۆمه‌ڵێ وانه‌ی وه‌رگرت و وتیه‌وه‌.

له‌ ساڵی 1931 له‌ باوهاوس كشایه‌وه‌ له‌ ساڵی 1933 ئه‌ڵمانیای به‌جێهێشت و گه‌ڕایه‌وه‌ بۆ سویسرا. له‌ ساڵی 1940 به‌ نه‌خۆشی كۆچی دواییكرد. كاره‌كانی كلی برێكیان به‌ شێوازی ته‌كعیبی بوو، برێكیان به‌ شێوازی ته‌عبیری ئۆسكار كوكوشكا. له‌ ساڵی 1886 له‌ شارۆچكه‌ی پوشلارن له‌ نه‌مسا له‌ دایك بووه‌. له‌ ساڵانی 1905-1909 له‌ قوتابخانه‌ی پیشه‌یی هونه‌ری خوێندووه‌. هه‌ر زوو ده‌ستی به‌ كاری هونه‌ری كردووه‌ له‌گه‌ڵ هونه‌ری شێوه‌كاریدا شاعیر و دراما نووسیش بووه‌ و برێك له‌ كاره‌كانی به‌ شێوازی گرافیك و هێڵكاری بووه‌. له‌ ساڵی 1909 نمایشی شانۆگه‌ری (كوشتنی ئومێدی ژن)ی

کردووە. لە ڕۆژنامەکانی ئەو سەردەمەدا لە بواری ئەدەبدا دەینووسی و خزمەتی سەربازی کردووە و لە سەرەتای جەنگی جیهانی یەکەمدا بەهۆی هێرشی رووسەکانەوە بریندار بووە. لە ساڵی 1917 بۆ پشوودان و باشبوونی تەندروستی لە نزیك درسدن نیشتەجێبووە لە ساڵی 1919 لە ئەکادیمیەی دریسدن بووە بە مامۆستا. لە ساڵی 1924 وازی لە وەزیفەکەی هێناوە لە ئەکادیمیە و بە درێژایی حەوت ساڵ لە سەفەردا بووە. تا لە ساڵی 1931 گەڕاوەتەوە بۆ ڤێنا کاتێ نازییەکان دەسەڵاتیان گرتە دەست و نەمسایان داگیر کرد. کوکوشکا بۆ کارکردن چووە براگ پاشان لە ساڵی 1938 ڕایکرد بۆ لەندەن و دە ساڵ لەوێ ژیا، لە پاش جەنگی جیهانی دووەم کۆمەڵێ سەفەری کرد و لە ساڵی 1953 لە فیلینوف لەسەر دەریاچەی جنێف نیشتەجێبوو و کۆمەڵێك لە کارەکانی لەسەر سروشت و پۆرترێت بوون و سوودی لە ژیانی کەنار دەریا وەرگرت. لە ساڵی 1980 لە مونترو لە سویسرا کۆچی دواییکرد. بەهۆی خراپ بوونی باری تەندروستییەوە. لە سەربازی ڕزگاری بوو. کوکوشکا کاریگەری لەسەر شانۆی تەعبیری ئەڵمانی هەبوو و گرنگی بە شانۆی تەعبیری ئەڵمانی داوە. برێك لە کارە شانۆییەکانی بەشێوازی کۆمیدی بوو، دژی جەنگ لە ژیانیدا سەفەری زۆری کردووە. سەفەری لەندن و پاریس و ئەستەمبوڵ و وڵاتانی ئاسیاو سەردانی فەڵەستینی کردووە، هەر لە فەڵەستین وێنەی قودسی کێشاوە.

جورج کولبە هونەرمەندێکی تەعبیریە لە ساڵی 1877 لە شاری ڤالدهایم سەر بە ناوچەی سکسۆنی لە دایکبووە. لە نێوان ساڵانی 1891-1897 لە ئەکادیمیەی دریسدن و میونیخ هونەری خوێ ندووە و پاشان لە ئەکادیمیەی جولیان لە پاریس هونەری خوێندووە. لە ساڵی 1898 کاری پەیکەر سازی کردووە. پاش چەند سەفەرێك بە کیشوەرەکانی ئەوروپا و باکووری ئەفریقا و روسیا، بۆ دواجار لە ساڵی 1903 لە بەرلین بۆ دواجار نیشتەجێبوو. کاریگەری پەیکەسازی فەرەنسی ڕۆدانی لەسەر بوو. لە ساڵی 1947 کۆچی دواییکرد لە بەلین و لە پاش مردنی ماڵەکەی کرا بە مۆزەخانە.

کیتە کولفتز ژنە هونەرمەندی ئەڵمانی کە کارەکانی گوزارشت بوون لە هەژاری و نەداری و تراژیدیای کۆمەڵگە و جوتیارانی سەردەمی دەرەبەگ. کولفتز لە ساڵی 1867 لە کونگسبرگ لە دایکبووە، کە پایتەختی بروسیلی ڕۆژهەڵاتە. لە تەمەنی 14 ساڵیدا دەستی بە کاری هونەری کرد و بووبە قوتابی لە خوێندنگەیەکی تایبەت بە ژنان لە بەرلین. لە ساڵی 1888 لە سەرەتای دراسەی ئەو لەسەر هونەری شێوەکاری لە خوێندنگای هونەری ژنان لە میونیخ توانای ئەو ئاشکرا بوو لە شێوازی گرافیکدا. پاشان لەگەڵ کارل کولفتزی پزیشك ژیانی دروست کرد، کە پزیشکی خەڵکی هەژار و نەداربوو. هەر لە گەڕەکی کرێکاران لە بەرلین نیشتەجێبوو. کیتە کولفتز زۆربەی کارەکانی باسی ژیانی هەژاران و کرێکاران و جووتیاران بوو، گوزارشت بوو لە ژیانی هەژاران. لەساڵی (1898) کۆمەڵێك لەکارەکانی لە پیشانگەی بەرلین نمایشکرد. مەدالیای ئاڵتوونی وەرگرتووە. لەساڵی (1899) (پوره النساجین) لە دیسدن بلاودەکاتەوە، کە گوزارشت بوو لە ژیانی ئەو کرێکارانەی لە کارگەدا کاری چنینیان دەکرد. لەساڵی (1902) تا ساڵی (1908) دووەمین سیلسیلە کاری خۆی بەرهەمهێنا بەناوی جەنگی جووتیارانەوە. (حرب الفلاحين).

لەساڵی (1907) دیداری چاپەمەنییەکانی (الانفجار)ی بەدەستهێنا. لە ساڵانی (1904 -1907) لە پاریس لە ئەکادیمیای جولیان کاری پەیکەرسازی کردووە.

لەساڵی (1919) وەك یەکەم ژنە هونەرمەند هەڵبژێردرا بۆ ئەندامی ئەکادیمیای بروسیەی هونەرەجوانەکان. کاتێ نازییەکان دەسەڵاتیان گرتەدەست کتیە و مێردەکەی دژی بوون و دژایەتی نازیيان کرد. سەرباری ئەوەش نازییەکان ڕێگریان نەکرد لەکارکردنی. کیتە کولفتز لەگەڵ ئیشتراکییەکان بوو. لەساڵی (1940) مێردەکەی دەمرێ و ساڵێك لەپاش مردنی پیاوەکەی ماڵەکەی لە بەرلین دەکەوێتە ژێر بۆمبە ئاسمانییەکانی جەنگ و لەساڵی (1944) ئەمیری سکسۆنیا جێگایەکی بۆ دابینەدکات لە نزیك دریسدن لەساڵی (1945) کۆچی دوایی دەکات.

ولهلم لیمبروك هونەرمەندی ڕۆحی کە کارەکانی کەشفی ڕۆحی مرۆڤی دەکرد و گوزارشت بوون لە دەروونی مرۆڤ. لیمبروك لەساڵی (1881) لە میدیرتش لە دەوروبەری دوزبرگی پیشەسازی لەدایکبووە و لە باوکێکی کرێکار لەدایکبوو. هەرزوو دەستی بەکاری هونەری کرد و کاری پەیکەرسازی کرد. لە ساڵانی (1895 – 1899) پەیوەندی کرد بە خوێندنگەی پیشەییەوە لە دوسلدورف لە ساڵانی (1901 – 1907) لە ئەکادیمیای هەمان شار دەستی بەخوێندنی هونەر کردووە. لەساڵی (1910) لە پاریس نیشتەجێبووە. لەساڵی (1914) پاریس بەجێدەهێڵێت و بۆ ئەڵمانیا دەگەڕێتەوە لەساڵی (1916) ئەچێتە زیوریخ و تێکەڵ بە دادائییەکان دەبێت و ماوەیەك لەگەڵ دادیزمدا دەژی تا لەساڵی (1919) گەڕایەوە بەرلین و هەر لەو ساڵەدا لە بەرلین مرد.

ئۆگست ماك یەکێکی دیکەیە لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی ئەندامێکی دیاری کۆمەڵەی سواری شینە.

لەساڵی (1887) لە میشید لە دایکبووە. لەساڵی (1904) پەیوەندی بە ئەکادیمیای دوسلدورفەوە دەکات. لە قوتابخانەی هونەری پیشەیی دەخوێنێ پاش تەواوکردنی خوێندن لە بەرلین وانەی هونەری دەڵێتەوە. لە ساڵانی (1907 – 1909) چەند سەفەرێکی پاریسی کردووە.

لە باڤاریا هاورێیەتی لەگەڵ مارك و کاندنسکیدا دروستکردووە. لەساڵی (1910) نیشتەجێبوو لە بۆن. لەساڵی (1911) لە میونیخ بەشداری یەکەم

پیشانگەی کۆمەڵەی (سواری شینی)کرد. لەساڵی (1912) بۆ دواجار سەفەری پاریسی کرد و لەکاری هونەریدا کاریگەری ڕێبازی تەکعیبی و وحوشی و ئینگباعییەکانی لەسەربوو. لەساڵی (1914) بەهاوڕێیەتی کلی و موالیە، وێنەگری سویسری سەردانی ئەفریقایان کردووە و پاشان چوونەتە تونس هەرلەوێ ماوەیەك کاری هێڵکارییان دروستکردووە و وێنەی ئاویان دروستکردووە. لەساڵی (1914) لەسەردەمی هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی یەکەم لەپاش خۆبەخشینی بۆ خزمەتی سەربازی لە خاکی فەرەنسا کوژرا.

فراترمارك

مارك کوڕی وێنەکێشێکی ئاسایی بوو کە وێنەی سروشتی دەکێشا. لەساڵی (1880) لە میونیخ لەدایکبووە. لە ساڵانی (1900 – 1903) پەیوەندی بە ئەکادیمیای میونیخ کردووە. بۆ خوێندنی هونەری بە هاوڕێیەتی گابرییل هاکل و ولهلم دییز لەساڵی (1903) لەپاش تەواوکردنی ئەکادیمیا سەفەری پاریس دەکات و پاشان سەفەری بەریتانیا دەکات و هونەری ئینتباعی و پاش ئینگباعییەکانی ناسیووە. لەساڵی (1907) جارێکی دیکە سەردانی پاریس دەکاتەوە و سوودی زیاتر وەردەگرێ لە هونەردا.

لەساڵی (1911) لە هۆڵی تانها ورز لە میونیخ پیشانگەی کردۆتەوە. لەساڵی (1912) بەکاریگەری بیکاسۆ و براك بەشێوازی تەکعیبی کاریکردووە. لەساڵی (1912) لەگەڵ ماکدا سەفەری پاریسیان کردووە. لەساڵی (1914) لەگەڵ هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی یەکەم چۆتە ڕیزی سوپاوە بۆ خزمەتی سەربازی و چەند کارێکی هێڵکاری دروستکردووە. لەساڵی (1916) لە نزیك ڤیردان لە تەمەنی (36)ساڵیدا کوژراوە و بووە بە قوربانی جەنگ.

باولا مودرسون بیکر

ژنە هونەرمەندی تەعبیری ئەڵمانی لەساڵی (1876) لە دریسدن لە ماڵێکی ڕۆشنبیر و ئەدەب دۆستدا لەدایکبووە. لەساڵی (1888) خێزانەکەی دەگوێزنەوە بۆ میناى بریمن. لەتەمەنی شانزە ساڵیدا وانەی هونەری وەردەگرێ لەلای وێنەکێشێکی ناوخۆیی. پاشان دووساڵ لە پەیمانگەی بریمن هونەر دەخوێنێ. لە ساڵانی (1896 – 1898) پەیوەندی دەکات بە خوێندنگای ژنانی وێنەکێشانی بەرلین. لەساڵی (1897) لەسەرەتای پشووی هاویندا سەردانی گوندی ڤوربسوید دەکات لەوێ کاریگەری ژیانی گوندنشینی و سروشتی لەسەر دروست دەبێت. کارەکانی گوزارشت بوو لە ڕۆمانسییەت و ژیانی جووتیاران. لەساڵی (1898) سەفەری ڤوربسوید دەکات بۆ ڕاهێنان لای ماکینسون. کە تایبەتمەندی لە وێنەی جووتیاران و ژیانی گوندنشینیدا هەبوو، هەر لەهەمان کاتدا دەبێتە هاوڕێی کلارا ویستهوفی پەیکەرساز کە ژنی شاعیری بەناوبانگی ئەڵمانی (ریلکە)بووە. ساڵی (1899) دەچێتە پاریس بۆ خوێندنی هونەر لە ئەکادیمیای کولارونسی. لەوێ وانەی هونەر دەخوێنێ و بۆ یەکەمجار لە مۆزەخانەی لۆڤەر تابلۆکانی پۆل سیزان دەبینێ.

لەساڵی (1901) سەردانی دووەمی دەکاتەوە بۆ پاریس و لە ئەکادیمیای کولاروسی وێنەی کێشاوە و لە لۆڤەر وێنەی پەیکەرە کۆنەکانی میسری و ئەغریقییە کۆنەکانی دروستکردووە و سوودی لە پەیکەرەکانی میسری و ئەغریقی کۆن بینیووە.

لەسەردانی سێیەمی بۆ پاریس پەیوەندی بە ئەکادیمیای جولیانەوە دەکات و لەوێ تابلۆکانی ڤانکوخ دەبینێ تا ساڵی (1907) لە پاریس دەمێنێتەوە و لەوێ سوود لە تابلۆکانی ڤانکوخ و سیزان و گۆگان دەبینێ.

لەساڵی (1906) بەهۆی کاری هونەری و بیروڕای ئازاد و سەفەرکردنەوە لە مێردەکەی جودادەبێتەوە و ئەو جودابوونەوەیە تا دواساتەکانی ژیان ئازاری دەدات.

هەرلە ساڵی (1906) لەپاش گەڕانەوەی بۆ ڤوربسوید بەجەڵدەی دڵ دەمرێ.

لەو ماوە کورتەی تەمەنیدا (500) وێنە و نزیکی (1000) هێڵکاری بەرهەمهێناوە، یەکێ لە تابلۆکانی تابلۆی (گوندنشینی پیر)ە کە نازییەکان ئەو تابلۆیەیان وەك لاوازی ئەڵمانییەکان پێناسەکرد. نازییەکان بە ئەفکاری سۆپەرمان ئەو تابلۆیەیان وەك لاوازی ئەڵمانییەکان نیشاندا. هەڵەبەرئەوەبوو لە ساڵی 1937 دا دەستیان بەسەر تابلۆکەدا گرت. ئۆتومولر لە ساڵی 1874 لە شاری لیبەو لەدایکبووە، سەرەتای کارکردنی لەسەر ژیانی قەرەج بوو. هەربەو کارە نەناسرا سەرەتای کارکردنی ئەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1890 لە (لیشوگراف) لە شاری کورلیتز.

لە ساڵانی 1894 – 1896 پەیوەندی بە ئەکادیمییای دریسدن کردووە. پاشان سەفەری میونخی کردووە بۆ کاری هونەری و دوایی گەڕاوەتەوە بۆ دریسدن. لە ساڵی 1899 پەیوەندی بە ماشکار مایر هوفرەوە کردووە و پاشان لە ساڵی 1905 خواستوویەتی و خێزانی لەگەڵدا دروستکردووە. ئەم ژنە (ماشکا مایر فوهر) ژنێکی خۆپەرست و تەماحکاربووە و ژیانی لە ئۆتومولر تاڵکردووە، تا لە ساڵی 1920 تەڵاقی داو خۆی لێ قوتار کرد.

ئۆتومولر لە ساڵانی 1899 – 1908 ژیانێکی ئاڵۆزی گوزراندووە. لە چیای سیلیسیاو وێنەی سەماکەرەکانی دروستکردووە بە شێوازی زەخرەفی کاری کردووە.

لە ساڵی 1908 چووەتە بەرلین و لیمبروکی ناسیوە و سەرسام بووە بە پەیکەرەکانی.

لە ساڵانی 1910 – 1915 ماوەی داهێنانی ئەوبوو لە هونەردا. لە ساڵی 1916 بەویستی دەچێتە ڕیزی سوپاوە و کاری خۆبەخش دەکات تاتووشی ئاوسانی سییەکان دەبێت و سەرباری نەخۆشی واز لە سەربازی ناهێنێ و بەردەوام دەبێت لە خزمەتی سەربازی تاکۆتایی جەنگی جیهانی یەکەم و پاشان بە مامۆستای ئەکادیمیای بریسلا و دادەمەزرێ، لە ساڵی 1919.

لەساڵی 1924 چەند سەفەریکی کرد بۆ ناوەڕاستی ئەوروپا بەرهەمهێنا لە ساڵی 1930 سەفەری هەنگاریا و بولگاریای کرد. دواجار گەڕایەوە بریسلا و هەرلەساڵی 1930 لە بریسلا و بەنەخۆشی کۆچی کرد لە ئەنجامی سەفەرکردنی بە ئەوروپادا و سەفەری بولگاریا و هەنگاریا سوودی لە ژیانی قەرەج بینی بۆ کاری هونەری تەعبیری. وە یەکێك بووە و ئەندامانی کۆمەڵەی پرد، بەیەکێ لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی نولدە زۆربەووردی و چڕی و ئاڵۆزی کاری دەکرد و لە خێزانێکی پرۆتستانت بوو. شێوازی کارکردنی گوزارشت بوو لە ئایین و سروشت.

نولدە لە ساڵی 1867 لە بێستانەکەی باوکیدا، لە نولدە لە دایکبووە و لە گوندێکی بچووکە ئەکەوێتە سەر دەریای باکوور لە نزیك سنووری ئەڵمانیا – دانیمارك ماوەیەك کاری هونەری بازرگانی کردووە و کاری هەڵکۆڵینی لەسەر دار کردووە و دیزاینی کردووە لە پاریس لە ساڵی 1900 لە ئەکادیمیای جولیان هونەری خوێندووە پاشان گەڕاوەتەوە باکووری ئەڵمانیا و لە ساڵی 1901 (ئیدا ڤیلدسدروبی) مارەکرد و خێزانی لەگەڵ دروستکرد.

لە ساڵی 1903 چووەتە دوورگەی (ئلیسن) و کۆمەڵێ کاری هونەری دروستکردووە، لەوێ لە ئلیسن تابلۆی لەسەر سروشت دروستکردووە.

لە ساڵی 1913 لەگەڵ (ئیدا ڤیلیدستروب) ی ژنیدا گینیای تازەی کردووە و پاشان لەساڵی 1917 چووەتە ماڵێکی گوندنشینی لە ناوەڕاستی سیلزوێك نیشتەجێبووە.

لەساڵی 1927 چووەتە سیبول. لە ساڵی 1931 لە ئەکادیمیای بروسییە لە بەرلین دامەزراوە.

لەساڵی 1935 تووشی نەخۆشی شێرپەنجەی گەدە بووە، هەفتەیەك لە خەستەخانە مایەوە و لە ساڵی 1937 پاش هاتنە دەرەوەی لە خەستەخانە کۆمەڵێك کاری دروستکرد و سی تابلۆی نمایشکرد زۆرێك لە تابلۆکانی بەهۆی جەنگی جیهانییەوە تیاچوو. لە ساڵی 1956 لە سیبول مرد. نولدە لە کاری ئاویدا ئەزموونی باشی هەبوو. (1300) وێنەی ئاوی بەرهەمهێناوە. جگەلەوە بەشێوازی دیکە و کەرەستەی دیکە کاریکردووە و بەشێوازی گرافیك کاریکردووە.

یەکێکی دیکە لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی ماکس بیکشتاینە، ماکس بیکاشتاین لە ساڵی (1881) لە "زیکاو" لەدایك بووە توانای لە هێڵکاریدا دەرکەوت. لە ساڵی (1900) چووەتە قوتابخانەی هونەری پیشەی لە دریسدن. پاش دوو ساڵ چووەتە ئەکادیمیای دریسدن و بۆیەکەم جار بەشداری پێشەنگای کۆمەڵەی پردی کردووە. لە ساڵی دووەمی خوێندنی لە ئەکادیمیەی دریسدن زەمالەی وەرگرت و سەفەری ئیتاڵیای کرد و پاشان گەڕاوەتەوە ئەڵمانیا و پەیوەندی کردووە بە هونەرمەندی هۆڵەندی (کییزڤان دونگسن) و لەساڵی (1905) لەگەڵ مانیس و هاوڕێکانی لە هۆڵی پاییز لە پاریس بەشداری پێشەنگای کردووە لەگەڵ کیرشنرو شمیدت و هیکلدا کاری کردووە. لە ساڵی (1910) بەیەکجاری لە بەرلین نیشتەجێبووە. لە ساڵی (1911) کۆمەڵێك پیشانگەیان ڕێکسخت و لەگەڵ کیرشتردا قوتابخانەی هونەری تایبەتیان دامەزراند. لە ساڵی (1912) لە کۆمەڵەی پرد دابڕا. لە ساڵی (1914) سەفەری بالواتی دەکات کەژێر دەستەی ئەڵمانییەکان بوو، تا هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی یەکەم، یابانییەکان بالواتییان داگیرکرد و فەرمانی گرتنی ماکس بیکشتاین و ژنەکەیاندا، پاشان ماکس و خێزانەکەی نێردران بۆ ناگازاکی دواجار ئازادکران و چوونە شنگهای و مانیلا و لەویشەوە بۆ سان فرانسیسکۆ و نیویۆرك و دواجار گەڕانەوە ئەڵمانیا، لە ساڵی (1915).

لە ساڵی (1918) کۆمەڵەی (تشرینی دووەمیان) دامەزراند بەهاوکاری هاوڕێیەکانی. لە ساڵی (1922) بوو ئەندام لە ئاکادیمییەی بروسییە. پاشان نازییەکان لە وەزیفەکەی دەریانکرد. تا لەساڵی (1945) کرا بە ئوستازی ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەرلین لە ساڵی (1955) لەبەرلین مرد.

کارل شمیدت- روتلوف هونەرمەندی تەعبیری ئەڵمانی لە ساڵی (1884) لە ڕوتلوف لەدایکبووە. باوکی ئاشەوان بووە، لە ساڵی (1905) پەیوەندی کرد بە پەیمانگەی هونەری بۆ خوێندنی هونەری تەلارسازی لە دریسدن شمیدت دامەزرێنەری کۆمەڵەی پردە و هەرخۆی ناوی نا کۆمەڵەی پرد، پرد وەك سیبمولی پەڕینەوە بۆ هونەری تاز و ژیانی تازە بەدامەزراندنی کۆمەڵەی پرد. نازناوی روتلوف بەخشرایە شمیدت لە تابلۆکانی ئینگباعییەکانی فەرەنسی ڕەنگی دایەوە. لە ساڵی (1911) شمیدت وەك کیرشنرو هیلك گواسترایەوە بۆ بەرلین، بەهەمان شێوەی هاوڕێکان چووە ڕێزی سوپاوە، لە ساڵانی (1915-1918) پەیوەندی بە سوپاوە کرد لە ساڵی (1913) لە بروسییە دامەزرا و پاشان لە ساڵی (1933) لەژێر گوشاری نازییەکان وازی لە پۆستەکەی هێنا. لە ساڵی (1938) نزیکەی (650) تابلۆی بەرهەمهێنا و (51) نامیشکرد، لە ساڵی (1947) پۆستێکی دراسی لە ئەکادمییەی هونەرەجوانەکان وەرگرت لە ساڵی (1954) وازی لێ هێنا. لە ساڵی (1967) ژمارەیەکی زۆری کارەکانی پێشکەشی شاری بەرلینی ڕۆژئاوایی کرد. لە ساڵی (1976) لە بەرلین

کۆچی دواییکرد. لێرەدا ئەوەی ماوتەوە بیلێم، ئەوەیە کە ئەم هونەرمەندانە سەرباری جەنگ و ماڵوێرانی و کوشتار و ژیانی سەربازگە. توانیویانە داهێنان لەهونەری تەعبیری ئەڵمانی بکەن. هونەرمەندای ئەم سەدەیە لە ناوجەنگ و لەژێر دەسەڵاتی داگیرکەر و خوێنمژیی نازیدا ژیاون و بەهەژاری لەکاول کاریدا ژیاون جەنگ و ماڵوێرانی زیاتی هەبووە لەسەر هونەرمەندانی تەعیبری ئەڵمانی و بڕێك لە هونەرمەندان لەتاو جەنگ و ماڵوێرانی و زوڵم و زۆری نازییەکان ئەڵمانیایان بەجێهێشت و سەفەری ئەمریکا و ڕوسیا و وڵاتانی ئەوروپیان کرد, و بڕێکی تەر لە هونەرمەندانی تەعبیری ئەڵمانی بوونە قوربانی جەنگ و ماڵوێرانی و لەجەنگدا کوژران. زۆرێك لە تابلۆکانی هونەرمەندانی تەعیبری ئەڵمانی لەناوچوون و نازییەکان دەستیان بەسەر بڕێك لەو تابلۆیانەدا گرت. سەرباری هەموو ئەو گیروگرفت و ماڵویرانی و جەنگ و زوڵم و زۆرە سەردەمی تەعبیری ئەڵمانی سەردەمێکی گەشاوە و پڕ چالاکی هونەری و ئەدەبی و فیکری. هونەرمەندانی ئەڵمانی لە ڕۆژگای جەنگدا چالاکی هونەرییەکانیان نمایش کردووە و سوودیان لە تراژیدیای جەنگ و کاول کاری بینیوە و کاریگەری جەنگیان لەسەر بووە، بەو پێیەی کە زۆربەی هونەرمەندانی ئەڵمانی قوربانی ئەو جەنگ و ماڵوێرانییە بوون.

سەرچاوە:

1محيط الفنون

2-روائع تعبيرية الماني